

ביאורים

התורה מייחסת חשיבות עליונה לנבואה. היא מצוה על כל יהודי לקיים את דברי הנביא, ומייחדת פסוקים רבים והלכות רבות לעניין הנבואה. דרך הנבואה הקב"ה 'מדבר' עימנו, ומצוה עלינו כיצד לנהוג. מי שממרה את דברי הנביא חייב מיתה בידי שמים: "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו" [דברים יח, יט, וכפירוש הגמרא סנהדרין פט.].

יחד עם זה, כל נביא נמצא במבחן על אמיתות נבואתו. בתחילה, הוא צריך להוכיח את אמיתותו דרך מופתים או דרך התקיימות דברים שחזה, ובהמשך צריך להמשיך להיות נאמן לתפקידו ולצוות רק על מה שהותר לו.

רבי יוסף אלבו מלמד אותנו שמי שעל ידו ניתנת התורה, צריך להיות יותר מזה. הוא חייב להיות דווקא מוכר וידוע כשליח, כלומר שמעבר לכך שעם ישראל ידע על עצם היכולת של נביא לקבל נבואה מהבורא, ומלבד מה שהוא יהיה מוחזק כנביא, צריך שתהיה לו קומה נוספת - שעם ישראל ידעו על כך שהבורא אכן שולח בידו בפועל את התורה. בכך לא יוותר כל מקום לפקפוק כלשהו שהתורה שבידינו אכן ניתנה מהבורא.

אם נתבונן בדברים לעומק, נוכל ללמוד מדברי רבי יוסף אלבו ליחסנו לקבלת התורה. קבלת התורה על ידי עם ישראל אינה עוד מאורע נקודתי בהיסטוריה. היא אירוע העומד במרכז העולם, שכל בריאת העולם והנהגתו תלויים בו. לולא קיבלו עם ישראל את התורה ולולא נהגו על פיה, היה העולם חסר את תוכנו הפנימי ואת התפקידים שאותו ייעד לו הקב"ה בכל שנות קיומו. לכן חשוב ומהותי כל כך שעם ישראל יקבלו את התורה באופן כזה שהם רואים בעיניהם איך התורה עוברת אליהם הישר מהבורא.

הרחבות

• נבואת משה

וְזֶה הַהֲבִדֵּל שֶׁבֵּין הַנְּבִיא וְהַשְּׁלִיחַ. רבי יוסף אלבו מתמצת כאן את ההבדל בין משה לבין שאר הנביאים על ידי הבדל השמות 'נביא' ו'שליח'. שינוי השם מבטא את עומק ההבדל. הנביא הוא אישיות בפני עצמה, אופיו וסגנונו האישי באים לידי ביטוי בתוכן נבואותיו. לעומתו, השליח אין לו משל עצמו אלא הוא עושה שליחותו להעביר דברים כהווייתם. מכיוון שכן, מיוחדת היא נבואת משה בכך שכל אחד ואחד מלומדי התורה לדורות יכול למצוא בה את רעיונו וסגנונו שלו. נבואת משה אינה גוון במציאות אלא היא מעבירה בשלימות את דבר ה', וכוללת את כל גווני המציאות והנפשות השונות, ואף ההבנות הפרטיות של לומדי התורה כלולים בה. כך כותב הרב קוק: "יש שכל כך מתגבר המעין העליון של המחשבה העליונה, המתעלה מכל תוכן של ציור (כלומר, שאינה מוגבלת לסגנון וצורת ביטוי מסוימים) עד... שאפילו תכונות פרטיות ופרטי פרטיות באות לידי גילוי על ידה. וזהו הרז של אספקלריא המאירה (כיניו הגמרא [יבמות מט:]: לנבואת משה) שראה משה שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בכל דקדוקי תורה וכל דקדוקי סופרים, הכל כלול בה" [אורות הקדש א רעח].

וְזֶה הַהֲבִדֵּל שֶׁבֵּין הַנְּבִיא וְהַשְּׁלִיחַ: כִּי הַנְּבִיא, אֲמוֹת נְבוֹאָתוֹ הוּא – אִם בְּהַגְדַת הַעֲתִידוֹת, שְׁלֵא יִפְל דְּבַר° מְכַל דְּבָרָיו אֲרָצָה; וְאִם בְּעֲשִׂית אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים. וְהַנְּבִיא שֶׁתְּתַאֲמֵת נְבוֹאָתוֹ עַל זֶה-הַדֶּרֶךְ – מִצְוָה פְּרָטִית הִיא בְּתוֹרָה לְשִׁמְעַת אֵלָיו בְּכָל מָה שְׁיֵאמֹר, וְאִפְלוּ לְעֵבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה בְּהוֹרָאת שְׁעָה°, כְּגוֹן אֵלֵיהוּ בְּהֶר-הַפְּרָמֶל [יבמות צ:]. חוּץ מִעֲבוֹדַת אֱלִילִים. כִּי אַחַר שֶׁנֶּסֶה פְּעָמִים רְבוֹת וְנִמְצָאוּ כָּל דְּבָרָיו אֲמִתִּים, אִם בְּעֲשִׂית אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים וְאִם בְּהַגְדַת הַעֲתִידוֹת, וְלֹא הִפִּיל מִכָּל דְּבָרָיו אֲרָצָה – הֵרִי הוּא בְּחֻזְקַת נְבִיא וּמִצְוָה לְשִׁמְעַת אֵלָיו; אָמֵר הַכְּתוּב [ש"א ג, יט-כ]: "וְלֹא-הִפִּיל מִכָּל-דְּבָרָיו אֲרָצָה. וַיִּדַע כָּל-יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד-בְּאֵר שָׁבַע, כִּי נֶאֱמַן שְׁמוֹאֵל לְנְבִיא לֵי"י". וְהֵרִי-זֶה כְּמִי שֶׁעָשָׂה הַתְּרִיא"ק פְּעָמִים-שְׁלֹשׁ וְנִסָּה אוֹתוֹ שֶׁהוּא אֲמִתִּי, שְׁזָה-הַרוֹקֵחַ בְּחֻזְקַת אֲמִתִּי עַד שֶׁיִּנְסָה פְּעַם אַחֲרַת וַיִּמְצָא מִזְיָף. וְכֵן הַנְּבִיא הַמְּגִיד הַעֲתִידוֹת אוֹ הַעוֹשֶׂה אוֹת אוֹ מוֹפֵת עַל נְבוֹאָתוֹ – מִצְוָה לְשִׁמְעַת אֵלָיו כָּל עוֹד שְׁלֵא יִמְצָא שֶׁקֶר בְּדְבָרָיו. אָמֵר הַכְּתוּב [דברים יח, כב]: "אֲשֶׁר יִדְבֵר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יי' וְלֹא-יְהִי הַדְּבָר וְלֹא יֵבֵא, הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא-דְבָרוֹ יי'" – כִּי כָּבֵר אֶפְשָׁר שֶׁהַנְּבִיא יְהִי נְבִיא אֲמִתִּי וְיִכְזָּב בְּשׁוֹם-פְּעַם בְּבַחֲרִית עֲצָמוֹ° – וְלֹא מִצַּד-הַנְּבוֹאָה, כִּי "לֹא אִישׁ אֵל וְיִכְזָּב" [במדבר כג, יט], כְּמוֹ שֶׁקֶרָה לְחַנְּנִיָּה בֶן-עֲזַוָּר, שֶׁהָיָה נְבִיא אֲמִתִּי, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רז"ל בְּמִסְכַּת סְנֵהֲדְרִין [פט.], וְטַעַמָּה וְכִזָּב בְּשִׁבְרִית הַמוֹטָה° מֵעַל צוּאֵר יִרְמִיָּהוּ. וְלִזְה עֲנֵנְשׁ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָר לוֹ יִרְמִיָּהוּ: [כח, טו]: "לֹא-שָׁלַחְךָ יי' וְאַתָּה הַבְּטַחְתָּ אֶת-הָעַם הַזֶּה עַל-שֶׁקֶר"; וְכַתוּב [שם, טז]: "הִשְׁנָה אֶתָּה מֵת כִּי-סָרָה דְבַרְתָּ אֶל-יי'"; וְכַתוּב [שם, יז]: "וַיִּמַּת חַנְּנִיָּה הַנְּבִיא בְּשִׁנָּה הִיא בְּחֻדָּשׁ הַשְּׁבִיעִי".

אָבֵל הַשְּׁלִיחַ – וְהוּא אֲשֶׁר הוּא שְׁלִיחַ לְהַנְתֵּן תוֹרָה עַל-יְדֵיו אִי-אֶפְשָׁר שֶׁיִּכְזָּב בְּשׁוֹם-פְּנִים, כִּי לֹא יִקְרָא "שְׁלִיחַ" אִם לֹא שִׁיתְּאֲמֵת שְׁלִיחוֹתוֹ אֲמוֹת עֲצָמִי. וְזֶה, אִם בְּהַתְּאֲמִתוֹת מִצִּיאוֹת הַנְּבוֹאָה לְכָל הַמְּקַבְּלִים כְּמוֹ שֶׁהַתְּאֲמֵת לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת מִתֵּן-תוֹרָה, וְאִם בְּהַתְּאֲמִתוֹת שְׁלִיחוֹת הַשְּׁלִיחַ כְּמוֹ שֶׁנִּתְּאֲמֵת שְׁלִיחוֹת מִשָּׁה רְבִנּוּ; לֹא שִׁיתְּאֲמֵת בְּהַגְדַת הַעֲתִידוֹת אוֹ בְּעֲשִׂית אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים. שֶׁהַגְדַת הַעֲתִידוֹת – אֲמוֹת בְּלִתִּי-עֲצָמִי לְשִׁלְחוֹת הַשְּׁלִיחַ לְתַת תוֹרָה עַל-יְדֵיו, וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּכְזָּב בְּאִיזֵה-פְּעַם, כְּמוֹ שֶׁקֶרָה לְחַנְּנִיָּה בֶן-עֲזַוָּר, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ. וְכֵן עֲשִׂית הַאוֹתוֹת וְהַמוֹפְתִים, יֵשׁ בָּהֶם סִפְק – שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂוּ כְּמוֹתֶם בְּאִיזֵה-חֶקְמָה אוֹ תַחְבּוּלָה טְבִיעִית. אָבֵל פְּשִׁיתְּאֲמֵת שְׁלִיחוֹתוֹ עַל-דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְּאֲמֵת שְׁלִיחוֹת מִשָּׁה, אִי-אֶפְשָׁר שֶׁיִּכְנַס בּוֹ הַכְּזָּב בְּשׁוֹם-פְּנִים: לֹא מִצַּד-בְּחִירַת עֲצָמוֹ°, וְלֹא מִצַּד אַחֵר. לֹא מִצַּד-בְּחִירַת עֲצָמוֹ – כִּי לֹא יִקְיָם אֵלָיו הַש"י הַשְּׁלִיחוֹת עַל זֶה-הַדֶּרֶךְ, אִם הָיָה עֲתִיד לְכַזָּב. וְלֹא מִצַּד אַחֵר – כִּי אַחַר שֶׁנִּתְּאֲמֵת שְׁלִיחוֹתוֹ אֲמוֹת עֲצָמִי, נִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ כָּל מִיָּן מִהַסְּפֵק.

אימות השליח